

UPPSALA
UNIVERSITET

Juridiska institutionen
Vårterminen 2015

Examensarbete i straffrätt
30 högskolepoäng

Medverkan till utredning av egen brottslighet och strafflindring

Författare: Gustav Andersson

Handledare: Universitetslektor Lena Holmqvist

Innehåll

Förkortningar och förklaringar	5
1 Inledning.....	7
1.1 Bakgrund	7
1.2 Syfte och frågeställningar.....	7
1.3 Avgränsningar	8
1.4 Metod.....	8
1.5 Disposition.....	9
2 Införandet av billighetsskålen	10
2.1 1989 års reform av påföljdssystemet.....	10
2.2 Motiven för införandet av billighetsskålen	11
2.2.1 Allmänt.....	11
2.2.2 Sanktionskumulation	13
2.2.3 Omständigheter utanför gärningsmannens kontroll	13
2.2.4 Handlande efter brottet.....	13
2.2.5 Sammanfattning och reflektioner	14
2.3 Utveckling i praxis	15
2.3.1 Medverkan till utredning av egen brottslighet	15
2.3.2 Medverkan till utredning av annans brottslighet.....	16
2.3.3 Slutsatser	16
3 Medverkan till utredning av egen brottslighet	18
3.1 Angivna syften	18
3.2 Tillnärmning inom Europa	19
3.3 Billighet eller effektivitet i första hand?.....	19
3.3.1 Egenintresset	19
3.3.2 Avgränsning av tillämpningsområdet	21
3.3.3 Billighet eller effektivitet, uppnås syftena?.....	24
3.4 Godtagbara bakomliggande syften?	25
3.4.1 Billighet.....	25
3.4.2 Effektivitet.....	28
3.4.3 Placeringen av bestämmelsen.....	29

4 Tillämpning av lagstiftningen.....	30
4.1 Information till den misstänkte.....	30
4.1.1 Förhör.....	30
4.1.2 Risker.....	31
4.1.3 Rättssäkerhetsgarantier.....	33
4.2 Domstolens möjlighet att bedöma utredningsmedverkan	34
4.2.1 Dokumentation	34
4.2.2 Polisens och åklagarens roll	34
4.2.3 Domstolens bedömning.....	36
4.2.4 Risk för felaktiga uppgifter	37
4.3 Gränsdragning mellan egen och annans brottslighet.....	38
4.4 Rätten till en rättvis rättegång	40
4.4.1 Oskuldspresumtionen m.m.....	40
4.4.2 Tvång och vilseledande	41
4.4.3 Strafflindring vid straffvärde i toppen av straffskalan	42
5 Rättsutvecklingen framöver	44
6 Avslutande kommentarer	46
Käll- och litteraturförteckning.....	48

Förkortningar och förklaringar

BrB	Brottsbalken
BRU	Beredningen för rättsväsendets utveckling
EKMR	Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna
EU	Europeiska unionen
f.	Följande sida
FUK	Förundersökningskungörelsen (1947:948)
HD	Högsta domstolen
NJA	Nytt juridiskt arkiv
Prop.	Proposition
Påföljdsbestämning	En samlingsterm för straffmätning och påföljdsval
RB	Rättegångsbalken
RÅ	Riksåklagaren
SOU	Statens offentliga utredningar

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Frågan om det är berättigat att ta hänsyn till en gärningsmans medverkan till utredningen av *egen* och *andras* brottslighet, i förmildrande riktning, vid påföljdsbestämningen är omdiskuterad i svensk rätt. Det har inte funnits något uttryckligt lagstöd för att ta någon sådan hänsyn. Både medverkan till utredningen av egen och andras brottslighet (eller i vart fall konsekvenserna därav) har dock tillmätts viss betydelse i ett fåtal fall i praxis. Den 1 april 2015 trädde en lagändring i kraft om strafflindring för medverkan till utredningen av den egna brottsligheten. Bestämmelsen placerades i 29 kap. 5 § brottsbalken (BrB) bland de så kallade billighetsskälen och stadgar att:

Vid straffmätningen ska rätten utöver brottets straffvärde i skälig omfattning beakta om den tilltalade frivilligt angett sig *eller lämnat uppgifter som är av väsentlig betydelse för utredningen av brottet* (min kursivering av ändringen).

Lagstiftningen har föregåtts av ett flertal statliga utredningar som syftat till att på olika sätt reformera påföljdssystemet. Strafflindring vid medverkan till utredningen av andras brottslighet, ett så kallat kronvitnesssystem, har konsekvent avstyrkts i dessa och övervägdes inte heller i samband med den senaste lagändringen. Det har dock lämnats olika förslag till att införa strafflindring för medverkan till utredningen av den egna brottsligheten. Strafflindring har motiverats utifrån billighetsaspekter men i vissa fall också utifrån vikten av ökad effektivitet i brottsbekämpningen.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att analysera de motiv som lagstiftaren har angett för införandet av den nya strafflindringsgrunden i 29 kap. 5 § första stycket 5 BrB. Motiven analyseras utifrån hur väl de angivna syftena kommer att uppfyllas genom den nya strafflindringsgrunden. Uppsatsen utreder även den nya bestämmelsen i förhållande till de andra strafflindringsgrunderna i 29 kap. 5 § BrB och till viss del i förhållande till det straff- och straffprocessuella systemet som sådant. Den övergripande frågeställningen i

den här delen är om strafflindringsgrunden främst kan sägas ge uttryck för hänsyn till billighets- eller effektivitetsaspekter.

Uppsatsen syftar också till att belysa och analysera vissa problemställningar som kan uppkomma vid tillämpningen av 29 kap. 5 § första stycket 5 BrB. Uppsatsen ämnar lyfta fram konkreta problem vid tillämpningen av bestämmelsen i olika led i rättskedjan, främst under förundersökningen men även sådana som får betydelse i rättegången. Även mer övergripande konsekvenser av tillämpningen i förhållande till frågor som rättsäkerhet och Sveriges internationella åtaganden kommer att beröras.

1.3 Avgränsningar

Uppsatsen kommer inte att behandla billighetsskälens betydelse vid påföljdsbestämningen som sådan. De flesta frågor som uppkommer vid tillämpningen av 29 kap. 5 § BrB i domstol när något billighetsskäl väl har konstaterats föreligga faller därmed utanför avgränsningen. Exempel på sådana frågor är vilken betydelse billighetsskäl har för påföljdsvalet respektive straffmätningen och vilken storlek på strafflindring som kan komma ifråga i olika fall. Dessa frågor har redan behandlats i doktrinen och i den mån några unika frågeställningar hänförliga till den nyligen införda strafflindringsgrunden uppkommit förtjänar de att behandlas utifrån ett grundligt påföljdsteoretiskt perspektiv, vilket inte ges utrymme för här.

En djupare diskussion om fördelar och nackdelar med tillåtligheten av kronvittnen och så kallad ”plea-bargaining” i ett rättssystem skulle bli allt för omfattande och faller också utanför avgränsningen för uppsatsen. Dessa institut kommer endast att beröras i förhållande till frågeställningar som aktualiserats genom införandet av strafflindringsgrunden om medverkan till utredningen av den egna brottsligheten.

1.4 Metod

I uppsatsen används traditionell rättsdogmatisk metod. Det innebär att uppsatsen tar sin utgångspunkt i de befintliga rättskällorna och dess rättskällevärde för att uppfylla de syften och besvara de frågeställningar som uppställs.¹

¹ Lehrberg, Praktisk juridisk metod, s. 203.

Eftersom strafflindringsgrunden i 29 kap. 5 § BrB trädde i kraft under tiden för författandet av uppsatsen har inte någon praxis hunnit utvecklas och kunnat användas. Det har inte heller funnits särskilt mycket skrivet om lagändringen i doktrin. Vid sidan av lagtext är förarbeten den kanske mest betydelsefulla rättskällan i svensk rätt.² Det har mot bakgrund av detta och avsaknaden av övriga rättskällor varit naturligt att ge förarbetena ett stort utrymme vid analyserandet av lagen. Utfallet och tillämpningen av lagen har vidare problematiserats utifrån ett ganska praktiskt perspektiv med utgångspunkt i organiserandet och bedrivandet av en förundersökning.

1.5 Disposition

I *kapitel 2* redogörs kortfattat för påföljdssystemets utveckling och uppbyggnad. Innebörden av och motiven bakom de olika billighetsskälen analyseras och sätts i kontext till det påföljdsrättsliga systemet. Slutligen kommenteras rättsläget före införandet av 29 kap. 5 § första stycket 5 BrB utifrån två fall i praxis. *Kapitel 3* behandlar motiven bakom införandet av bestämmelsen om strafflindring vid medverkan till utredning av egen brottslighet. De angivna syftena analyseras utifrån hur väl de kommer att uppnås genom bestämmelsen. Den principiella grunden för strafflindring i dessa fall diskuteras också mot bakgrund av de andra billighetsskälen och det påföljdsrättsliga systemet i stort. I *kapitel 4* lyfts olika problem fram som kan uppstå i praktiken vid tillämpningen av bestämmelsen under förundersökningen och i domstol. Bestämmelsen analyseras vidare utifrån olika rättssäkerhetsaspekter. *Kapitel 5* innehåller några frågeställningar om rättsutvecklingen framöver till följd av införandet av strafflindring vid utredningsmedverkan. Slutligen kommer några särskilt intressanta aspekter av den nya strafflindringsgrunden lyftas fram i en avslutande kommentar i *kapitel 6*.

² Lehrberg, Praktisk juridisk metod, s. 149.

2 Införandet av billighetsskäl

I det här kapitlet behandlas bakgrunden till de grundläggande tankarna bakom påföljdssystemet. Det innehåller också en redogörelse för motiven till införandet av billighetsskäl. Till sist kommenteras två rättsfall som belyser hur rättsläget såg ut, vad gäller möjligheterna till strafflindring vid medverkan till utredningen, före införandet av 29 kap. 5 § första stycket 5 BrB.

2.1 1989 års reform av påföljdssystemet

Strafflindringsgrunderna i 29 kap. 5 § BrB kodifierades år 1989 som ett led i en större reform av påföljdssystemet. Reformen syftade till att öka enhetligheten och förutsebarheten i domstolarnas påföljdsbestämning genom att införa bestämmelser i brottsbalken om de allmänna grunderna för straffmätning och påföljdsval.³ Lagstiftaren ansåg att det innan reformen genomfördes i betydande avseenden rådde stor osäkerhet i praxis angående vilka slags omständigheter som kunde påverka straffmätningen och påföljdsvalet och i vilken omfattning detta fick ske.⁴ Före reformen styrdes domstolarnas påföljdsbestämning främst av allmänna straffrättsliga principer och till viss del av spridda specialbestämmelser i BrB som på olika sätt berörde påföljdsfrågor.⁵ Det var ovanligt att domstolarna lämnade någon närmare motivering i påföljdsdelen. Den enda allmänna bestämmelsen i brottsbalken om påföljdsbestämningen var dåvarande 1 kap. 7 § BrB som stadgade att rätten vid val av påföljd skulle, med iakttagande av vad som krävdes för att upprätthålla allmän laglydnad, fästa särskilt avseende vid att påföljden skulle vara ägnad att främja den dömdes anpassning i samhället. Regeln förutsatte att domstolarna i det enskilda fallet skulle göra en avvägning mellan allmän- och individualpreventiva hänsynstaganden. I propositionen till 1989 års reform togs avstånd från synsättet att det i någon större utsträckning skulle vara möjligt att förutse och jämföra vilka preventiva effekter olika alternativa påföljder kan förväntas få i det enskilda fallet.⁶ Istället ansågs att det främst skulle vara lagstiftarens uppgift att utifrån mer regelmässiga antaganden om både allmän- och individualpreventiva effekter ge en konkret vägledning för domstolarna i

³ Prop. 1987/88:120 s. 1.

⁴ Prop. 1987/88:120 s. 39.

⁵ Prop. 1987/88:120 s. 39.

⁶ Prop. 1987/88:120 s. 35.

påföljdsbestämningen.⁷ Bestämmelsen togs således bort och ersattes av mer detaljerade regler om straffmätning och påföljdsval i 29 och 30 kap. BrB.

Den nya regleringen skilde på omständigheter av betydelse för brottets straffvärde och andra faktorer av betydelse för påföljdsbestämningen. Straffvärdet, det vill säga ett mått på den skada, fara eller kränkning som gärningen har inneburit, vad gärningsmannen insett om detta samt de avsikter eller motiv som denne har haft, gjordes till utgångspunkten vid domstolarnas påföljdsbestämning, enligt 29 kap. 1 § andra stycket.⁸ De övriga omständigheterna som enligt propositionen i vissa fall förtjänade att beaktas vid påföljdsbestämningen var gärningsmannens tidigare brottslighet och de så kallade billighetsskäl som placerades i 29 kap. 5 § BrB.⁹ I och med precisering av dessa billighetsskäl skulle domstolarna, vid påföljdsbestämningen, ha större möjlighet att ta berättigade hänsyn till den tilltalades person, sanktionskumulation och andra omständigheter som inte är direkt hänförliga till brottet som sådant.¹⁰ Billighetsskäl skulle förutom vid straffmätningen beaktas också vid påföljdsvalet genom en hänvisning i 30 kap. 4 § första stycket BrB. Även om reformen innebar en grundläggande förändring av påföljdssystemet var inte avsikten att åstadkomma någon allmän förändring av tidigare påföljdspraxis som växt fram i domstolarna.¹¹ Syftet med reformen var snarare att i lagtext precisera gällande rätt och därigenom ställa krav på domstolarna att motivera ställningstaganden i påföljdsdelen och skapa en större enhetlighet och förutsebarhet i rättstillämpningen.¹²

2.2 Motiven för införandet av billighetsskäl

2.2.1 Allmänt

Regleringen i 29 kap. 5 § BrB har varit oförändrad fram till lagändringen som trädde i kraft den 1 april 2015. Vid införandet av billighetsskäl konstaterades att domstolarna även tidigare i praxis hade tagit hänsyn till sådana omständigheter som tillkommit efter

⁷ Prop. 1987/88:120 s. 35.

⁸ Prop. 1987/88:120 s. 43.

⁹ Prop. 1987/88:120 s. 43.

¹⁰ Prop. 1987/88:120 s. 33.

¹¹ Prop. 1987/88:120 s. 38.

¹² Prop. 1987/88:120 s. 38.

brottet och omständigheter hänförliga till gärningsmannens personliga förhållanden.¹³ Grunden för dessa hänsynstaganden hade varit av preventiv karaktär och främst motiverats utifrån en prognos av gärningsmannens vårdbehov och möjligheter att anpassa sig till samhället.¹⁴ Lagstiftaren som skiftat synsätt, ansåg att billighetsskäl snarare motiverades av att det skulle framstå som orättfärdigt och orimligt att inte beakta dessa omständigheter i förmildrande riktning vid påföljdsbestämningen.¹⁵ Den nya ordningen skulle också bättre återspegla de överväganden som i praktiken låg bakom denna typ av hänsynstaganden i praxis.¹⁶

Det anfördes i motiven att 29 kap. 5 § var avsedd att tillämpas med försiktighet så att den inte ledde till orättvisa resultat eller en allt för oenhetlig praxis.¹⁷ I lagtexten uttrycks detta genom att rätten i skälig omfattning ska beakta de uppräknade omständigheterna. Det har utöver detta ansetts vara en uppgift för rättspraxis att bestämma i vilken utsträckning stadgandet ska tillämpas.¹⁸ Lagstiftaren tog inte heller ställning till hur stor strafflindringen kunde bli i enskilda fall men påpekade att det enligt 29 kap. 5 § andra stycket BrB krävdes särskilda skäl för att döma till lindrigare påföljd än vad som var stadgat för brottet och att detta gav uttryck för att domstolarna fortsatt skulle iaktta en restriktiv hållning i förhållande till att underskrida straffskalan.¹⁹

I 29 kap. 5 § angavs olika typsituationer i sju punkter där det framstod som rimligt med en lindrigare påföljd eller ett lägre straff med hänsyn till den dömdes personliga förhållanden eller annat.²⁰ I den åttonde punkten (nuvarande punkt 9) lämnades domstolarna möjlighet att beakta andra omständigheter som var mer ovanligt förekommande men i princip likvärdiga och lika tungt vägande som de exemplifierade omständigheterna i de andra punkterna.²¹ Jag kommer nedan att redogöra lite närmare för motiven bakom de olika grunderna. De olika grunderna är alltså gällande än idag, om än med mindre justeringar i samband med införandet av strafflindringsgrunden för medverkan i utredningen.

¹³ Prop. 1987/88:120 s. 47.

¹⁴ Prop. 1987/88:120 s. 47.

¹⁵ Prop. 1987/88:120 s. 47.

¹⁶ Prop. 1987/88:120 s. 48.

¹⁷ Prop. 1987/88:120 s. 90.

¹⁸ Victor, D, m.fl., Brottsbalken: en kommentar 29 kap. 5 § BrB.

¹⁹ Prop. 1987/88:120 s. 97.

²⁰ Prop. 1987/88:120 s. 48.

²¹ Prop. 1987/88:120 s. 96.

Ordningen har bland annat ändrats. Min redogörelse utgår hädanefter för tydlighetens skull utifrån den gällande numreringen av billighetsskälen. Strafflindringsgrunden som reglerar utredningsmedverkan behandlas i kapitel 3.

2.2.2 Sanktionskumulation

Punkterna 1, 6 och 7 behandlar de situationer där någon till följd av brottet drabbas av ytterligare sanktioner eller negativa effekter i form av allvarlig kroppskada, utvisningsmen eller uppsägning eller avsked från arbetet. Grundtanken bakom dessa strafflindringsgrunder är att en gärningsman drabbas extra hårt och att det därmed vore orättvist att enbart döma ut ett straff efter brottets straffvärde.²²

2.2.3 Omständigheter utanför gärningsmannens kontroll

Punkterna 2 och 3 hänför sig till omständigheter som den tilltalade inte har kontroll över. Punkten 2 berör situationen där någon på grund av dålig hälsa eller hög ålder skulle drabbas hårdare av ett straff utmätt efter straffvärdet. Enligt punkten 3 ska rätten i förmildrande riktning beakta om en ovanligt lång tid, i förhållande till brottets art, förflutit sedan brottet begicks. Utgångspunkten bakom denna grund är att en gärningsman är mindre straffvärd ju längre tid som förflyter efter brottet.

2.2.4 Handlande efter brottet

Punkterna 4 och 5 skiljer sig från de andra punkterna då de tar sikte på gärningsmannens agerande efter brottet och inte någon omständighet som gör att denne drabbas hårdare. Motiven för dessa grunder kommer att genomgå utförligare än de tidigare då även den nya strafflindringsgrunden om medverkan till utredning av egen brottslighet, som är ämnet för uppsatsen, tar sikte på gärningsmannens agerande efter brottet. I punkten 4 stadgas att rätten ska ta hänsyn till om den tilltalade efter förmåga försökt att förebygga, avhjälpa eller begränsa skadliga verkningar av brottet. Bestämmelsen motiveras huvudsakligen av samma skäl som ansvarsfrihetsregeln för frivilligt tillbakaträdande i 23 kap. 3 § BrB.²³ Grunden till denna ansvarsfrihetsregel är att ett tillbakaträdande är ett indicium på att gärningsmannens brottsliga vilja inte är så samhällsfarlig som gärningen ger vid handen.²⁴

²² Prop. 1987/88:120 s. 90.

²³ Prop. 1987/88:120 s. 91.

²⁴ Asp m.fl., Kriminalrättens grunder, s. 384.

För att strafflindring ska aktualiseras med stöd av punkt 4 krävs normalt att gärningsmannens handlande ska ha skett på eget initiativ vilket i praktiken kräver att denne inte visste om att han var på väg att avslöjas.²⁵ Vidare uttalas att gärningsmannens agerande ska kunna sägas ge uttryck för en i handling visad ånger inför sitt begångna brott.²⁶ Det avgörande för domstolen är om gärningsmannen försökt efter sin förmåga och inte om gärningsmannen uppnått ett visst resultat med sitt agerande. Det blir alltså delvis fråga om en subjektiv bedömning av gärningsmannens avsikter i det enskilda fallet.

Enligt punkten 5 kan den tilltalade få ett lindrigare straff om denne frivilligt angett sig själv. Även i det här fallet krävs att angivelsen inte motiveras av att gärningsmannen vet att denne redan är misstänkt för brottet och riskerar att åtalas.²⁷ Regeln omfattar i denna del inte heller de fall då någon underlättar polisens arbete sedan denne väl blivit upptäckt.²⁸ Samma synsätt som ligger bakom punkten 4 verkar göra sig gällande även bakom punkten 5, nämligen att den frivilliga angivelsen skulle ge uttryck för en ånger hos gärningsmannen. I anslutning till punkt 5 konstaterades också att angivelse av andra hade utretts i beredningsarbetet men att övervägande skäl talade emot ett sådant så kallat kronvitnesssystem.²⁹ Om sådana omständigheter rent undantagsvis skulle kunna motivera ett lägre straff skulle detta ske med stöd av den allmänna regeln i punkt 9.³⁰

2.2.5 Sammanfattning och reflektioner

Som påpekats i propositionen gör sig allmänna straffrättsliga principer som legalitet, likhet inför lagen och proportionalitet gällande även i påföljdsbestämningen.³¹ Departementschefen menade att den allmänna rättskänslan helt säkert ger uttryck för att principerna om likhet inför lagen och proportionalitet i första hand uppnås genom att påföljden bestäms efter hur allvarlig själva gärningen är.³² Samtidigt kan en gemensam nämnare bakom billighetsskäl sägas vara att de inte handlar om hur klandervärd själva

²⁵ Prop. 1987/88:120 s. 91.

²⁶ Prop. 1987/88:120 s. 91.

²⁷ Prop. 1987/88:120 s. 92.

²⁸ Prop. 1987/88:120 s. 92. Se kapitel 3 nedan.

²⁹ Prop. 1987/88:120 s. 92.

³⁰ Prop. 1987/88:120 s. 92.

³¹ Prop. 1987/88:120 s. 36.

³² Prop. 1987/88:120 s. 36.

gärningen är utan om hur straffvärd gärningsmannen är.³³ I de fall där någon anses drabbas hårdare av ett straff kan frågåendet av straffvärdet förklaras med att straffet ska vara proportionerligt inte bara efter brottet utan även utifrån hur det drabbar den enskilde gärningsmannen. När det gäller strafflindring för handlande efter brottet motiveras dessa hänsynstaganden utifrån rimlighet och rättfärdighet som grundar sig på en presumtion av att gärningsmannen genom sina handlingar känner ånger och har en vilja att ta ansvar för sitt agerande. Den framstår som om strafflindring för handlande efter brottet är motiverad utifrån en allmän känsla av rättvisa. Det kan konstateras att billighetsskäl är ganska olikartade och saknar en gemensam och sammanhållen motivering.

2.3 Utveckling i praxis

Frågan om medverkan till utredningen av egen och annans brottslighet har aktualiserats i praxis. Nedan följer en redogörelse för två fall som kan åskådliggöra rättsläget före tillägget i 29 kap. 5 § första stycket 5 BrB.

2.3.1 Medverkan till utredning av egen brottslighet

Att någon medverkat till utredningen av sin egen brottslighet nämndes i lagstiftningsarbetet som en sådan omständighet där det, innan reformen, fanns skilda åsikter i rättstillämpningen om vilken betydelse det kunde ha för påföljden.³⁴ I anslutning till punkt 5 om frivillig angivelse uttalades det att det är själva angivelsen som är det väsentliga, inte att någon underlättar polisens arbete sedan han väl blivit upptäckt.³⁵ I NJA 2008 s. 359 aktualiserades frågan om betydelsen av medverkan till utredningen av egen brottslighet. I fallet var det ostridigt att de två tilltalade hade angett sig själva för ett stort antal inbrott som annars inte hade klarats upp. Utöver detta hade de båda vidare aktivt bidragit till utredningen och till att det stulna godset kunnat återlämnas till ägarna. De hade också gjort upp om och betalat skadestånd till de drabbade vilket är en omständighet som, efter att gärningsmannen avslöjats, undantagsvis kan beaktas under punkt 4.³⁶ HD uttalade att det visserligen kan diskuteras om åtgärderna efter angivelsen faller in under 29 kap. 5 § första stycket 4 BrB om avhjälpande och begränsning av skadliga verkningar för brottet. Domstolen menade dock att gärningsmännens medverkan i fallet inte framstod

³³ Jareborg, Zila, Straffrättens påföljdslära, s. 129.

³⁴ Prop. 1987/88:120 s. 39.

³⁵ Prop. 1987/88:120 s. 92.

³⁶ Prop. 1987/88:120 s. 91 f.

som ett självständigt moment utan snarare som ett led i de tilltalades ansträngningar att göra rätt för sig i förhållande till dem som drabbats av brotten. Det fastslogs sedan att medverkan till utredningen av egen brottslighet, i vart fall under vissa förhållanden, måste anses vara en sådan omständighet som kan beaktas enligt den inledningsvis nämnda punkt 9, tidigare punkt 8. De båda tilltalade dömdes till skyddstillsyn med föreskrift om samhällstjänst och det alternativt angivna fängelsestraffet sänktes från över ett år som straffvärdet var och mättes ut till åtta månader med hänvisning till de tilltalades samtliga vidtagna handlingar.

2.3.2 Medverkan till utredning av annans brottslighet

Som nämnts ovan lämnades det öppet i propositionen till 29 kap. 5 § första stycket den ursprungliga p. 8 som nu är p. 9 för att domstolarna undantagsvis kunde ta hänsyn i förmildrande riktning till om den tilltalade angivit andra. I NJA 2009 s. 599 var det fråga om en tilltalad som inte bara hade angivit sig själv och bidragit till utredningen utan också angivit andra medtilltalade. De åtalade gärningarna hade begåtts inom ramen för organiserad brottslighet. HD uttalade att omständigheten att den tilltalade hade lämnat uppgifter som bidragit till att övriga tilltalade i målet kunnat dömas inte i sig utgör skäl för strafflindring enligt 29 kap. 5 § BrB. Samtidigt konstaterades att den tilltalade under överskådlig tid kommer att leva under hot om allvarliga repressalier, vilket påtagligt kommer att inskränka hans möjligheter att leva ett normalt liv och att detta har ett klart samband med att han har lämnat uppgifter om sina medtilltalade. Den tilltalade tillerkändes strafflindring (förkortat fängelsestraff) med stöd av 29 kap. 5 § första stycket 9 med hänsyn till att det vore obilligt att de negativa följderna av hans agerande inte skulle räknas honom till godo vid påföljdsbestämningen.³⁷

2.3.3 Slutsatser

De båda fallen visar att strafflindringsgrunderna i vissa fall går in i varandra och att det kan vara svårt att klart hänföra vissa omständigheter till en specifik grund. I båda fallen hade de tilltalade angett sig själva. Vid en frivillig angivelse ingår det i regel ett visst mått av medverkan, till exempel genom uppgiftslämnande, som beaktas inom ramen för bestämmelsen. I 2008 års fall beaktades den tilltalades medverkan utöver vad som utgör

³⁷ I kapitel 4.3 diskuteras rättsläget mot bakgrund av införandet av bestämmelsen om strafflindring vid medverkan till utredning av egen brottslighet.

ett naturligt moment i en frivillig angivelse också under punkt 4. I fallet gjorde de tilltalade stora uppoffringar för att ställa saker och ting till rätta för offren. HD verkar utifrån en helhetsbedömning för påföljdsbestämningen dra slutsatsen att de tilltalades ageranden främst präglats av en genuin vilja att göra rätt för sig i förhållande till offren och inte till att bidra till utredningen i sig och att samma ställningstagande som ligger bakom punkt 4 därmed gör sig gällande. I 2009 års fall tillerkändes den tilltalade strafflindring för sin medverkan i utredningen av den egna brottsligheten inom ramen för den frivilliga angivelsen (punkt 5). Vad gäller strafflindringen som HD grundade på den allmänna punkt 9 kan ifrågasättas om inte en risk för repressalier regelmässigt föreligger vid angivelse av andra inom organiserad brottslighet. Det kan visserligen anmärkas att den tilltalade redan innan rättegången utsatts för misshandel, tvingats leva isolerad från sin familj och flyttat 14 gånger.

Gemensamt och kanske avgörande för strafflindringen i de båda fallen är att de tilltalade har agerat på ett, ur statens synsätt, berömvärt sett som har lett till negativa följder för dem själva. Att inte kompensera de tilltalade för dessa negativa konsekvenser vid påföljdsbestämningen skulle därmed kunna resultera i att de tilltalade skulle drabbas hårdare än om de inte hade agerat som de gjorde och det skulle framstå som orättfärdigt och oproportionerligt.

3 Medverkan till utredning av egen brottslighet

I samband med införandet av den nya strafflindringsgrunden i 29 kap. 5 § första stycket 5 BrB gjordes även vissa andra förändringar av regleringen. Bestämmelsen omdisponerades så att de billighetsskäl som huvudsakligen vilar på samma grund följer efter varandra i syfte att skapa en mer logisk och lättöverskådlig ordning.³⁸ Det infördes också en ny grund i punkt 8 som avsåg att förtydliga och öppna upp möjligheten för domstolar att i större utsträckning ta hänsyn till andra rättsliga sanktioner till följd av brottet.³⁹ Dessutom genomfördes vissa ändringar i formuleringen av (nuvarande) punkterna 6 och 7 av mindre materiell betydelse. Hänvisningar till punkterna i 29 kap. 5 § BrB avser även fortsättningsvis den gällande numreringen.

3.1 Angivna syften

Möjligheten till strafflindring vid medverkan till utredning av egen brottslighet motiverades i propositionen av två huvudargument: billighet och effektivitet. För det första menade lagstiftaren att ett sådant agerande ger uttryck för ansvarstagande och ånger hos gärningsmannen och att det är rimligt att denne får tillgodoräkna sig detta förhållande i påföljdsbestämningen.⁴⁰ Vidare ansågs att en gärningsmans medverkan till utredningen markerar ett avståndstagande från den brottsliga gärningen och en vilja att klara upp och ställa till rätta efter sig och att det är rimligt, och överensstämmer med moraliska och etiska värderingar som bör ligga till grund för brottsbekämpningen och rättskipningen, att premiera ett sådant positivt beteende.⁴¹ Det framhölls också att en ordning som uppmuntrar ett sådant beteende indirekt kunde bidra till att främja respekten för rättsväsendet.⁴² För det andra anförde lagstiftaren att ett system som erbjuder strafflindring för den som medverkar till utredningen av egen brottslighet kunde bidra till en effektivare utrednings- och lagföringsprocess och att resurser för utredning av annan brottslighet därmed skulle kunna frigöras.⁴³

³⁸ Prop. 2014/15:37 s. 31.

³⁹ Prop. 2014/15:37 s. 27.

⁴⁰ Prop. 2014/15:37 s. 14.

⁴¹ Prop. 2014/15:37 s. 18.

⁴² Prop. 2014/15:37 s. 18.

⁴³ Prop. 2014/15:37 s. 14.

3.2 Tillnärmning inom Europa

En omständighet som kan ha bidragit till att den nya strafflindringsgrunden infördes är Sveriges medlemskap i EU. Det finns visserligen ingen EU-lagstiftning inom denna del av straffrätten men många andra länder har en liknande strafflindringsgrund och det finns en ambition att de europeiska länderna ska tillnärma sig varandra på straffrättens område. En av anledningarna till den ambitionen kan vara att EU har underlättat för överföring av misstänkta brottslingar mellan medlemsstaterna vilket gör det angeläget med en ömsesidig acceptans för de olika straffrättsliga systemen inom Unionen. På grund av det utökade straffrättsliga samarbetet mellan länderna kan det uppfattas som vilseledande om en omständighet beaktas till den misstänktes fördel i det landet gripandet sker i men inte i landet som denne senare överförs till. Skillnader i medlemsstaternas lagstiftning kan därför medföra att en misstänkt medverkar till utredningen under falska förespeglningar att det kommer att räknas denne till godo senare i processen vilket får anses problematiskt.

3.3 Billighet eller effektivitet i första hand?

3.3.1 Egenintresset

Den nya strafflindringsgrunden om medverkan till utredning av egen brottslighet (utredningsmedverkan) placerades i 29 kap. 5 § första stycket 5 BrB där också strafflindring vid frivillig angivelse regleras. Gemensamt för grunderna i punkt 5 och punkt 4, som berör situationen då den tilltalade efter förmåga försökt att förebygga, avhjälpa eller begränsa skadliga verkningar av brottet (skadebegränsning), är att de är hänförliga till den tilltalades handlande efter brottet. Lagstiftaren kategoriserar dessa grunder i en gemensam grupp som bygger på att gärningsmannen genom någon form av frivilligt handlande visar att han eller hon ångrar sig.⁴⁴

Den nya strafflindringsgrunden skiljer sig dock från de två andra grunderna på så sätt att en gärningsman kan ha ett tydligt egenintresse i att medverka till utredningen. En gärningsman har ju inget intresse, strikt påföljdmässigt, av att frivilligt ange sig själv i en situation då denne inte är misstänkt eller tror att han kommer att misstänkas för brottet. En gärningsman har inte heller något rättsligt intresse av att försöka förebygga, avhjälpa eller begränsa skadliga verkningar av sitt brott om han inte räknar med att bli avslöjad och

⁴⁴ Prop. 2014/15:37 s. 30 f.

dömd för brottet. Ett sådant agerande kan vara riskabelt för gärningsmannen och i vissa fall ske på bekostnad av möjligheterna att försöka dölja den brottsliga verksamheten för att undvika upptäckt. En förutsättning för strafflindringsgrunderna frivillig angivelse och skadebegränsning är som huvudregel att gärningsmannen ska befinna sig i en situation där denne inte tjänar på sitt agerande ur ett påföljdmässigt perspektiv. Agerandet ska alltså inte motiveras av möjligheten till strafflindring. Det talar för att sådana handlingar som omfattas av bestämmelserna till stor del kan vara motiverade utifrån berömvärda avsikter hos gärningsmannen.

Om strafflindringsgrunden utredningsmedverkan aktualiseras kan en gärningsman göra en kalkylerad och kvalificerad bedömning av utredningsläget, eventuellt med hjälp av sin försvarare, för att avgöra om denne tjänar på att bidra till utredningen. Om prognosen talar för att den tilltalade kommer att bli dömd kan han bidra till utredningen för att få strafflindring och om prognosen talar för att bevisningen inte kommer att räcka för en fällande dom kan han avstå ifrån att bidra. En gärningsman kan alltså sedan han blivit misstänkt göra noga avvägningar om det ligger i det egna intresset, av att drabbas av en så lindrig påföljd som möjligt, att bidra till utredningen. Dessa omständigheter gör att en gärningsmans typiska bevekelsegrunder för att bidra till utredningen kan diskuteras. Enligt propositionen tyder det typiskt sett på ånger och en vilja av att ställa situationen till rätta hos gärningsmannen att denne bidrar till utredningen.⁴⁵ Det framstår dock som att en gärningsman har möjligheten att handla utifrån ett mer pragmatiskt synsätt för att få så lindrig påföljd som möjligt (eller ingen påföljd alls). Strafflindring kommer på ett omotiverat sätt därmed vara beroende av en gärningsmans taktiska förmåga och mentala förutsättningar. Den förslagna brottslingen som lyckas dölja sitt brott och därigenom försvårar utredningen hamnar också i ett bättre läge. Detta talar för att de billighetshänsyn som anförts av lagstiftaren som skäl för strafflindringsgrunden har en begränsad giltighet och att det kanske snarare är intresset av en effektiv brottsbekämpning som är huvudskälet bakom lagen och det intresse som kommer att uppfyllas.

⁴⁵ Prop. 2014/15:37 s. 18.

3.3.2 Avgränsning av tillämpningsområdet

För att strafflindring ska komma ifråga krävs att de lämnade uppgifterna ska ha lett till att utredningen i något väsentligt avseende har påskyndats eller underlättats.⁴⁶ Vidare ska storleken på strafflindringen ställas i relation till graden av den tilltalades medverkan.⁴⁷ Det får förstås som att medverkan åsyftar sådan medverkan som kan resultera i strafflindring och därmed avgörs storleken på strafflindringen ytterst av i vilken omfattning utredningen faktiskt har påskyndats eller underlättats. Kriterierna för strafflindring och omfattningen av den är beroende av objektiva omständigheter som ligger utanför gärningsmannens kontroll och inte har med dennes avsikter att göra. Den tilltalade kan vara samarbetsvillig och bidra med uppgifter som visar sig inte vara väsentliga för utredningen på grund av att de redan är kända i förundersökningen eller att uppgifterna visar sig obehövligen för att uppnå en fällande dom. Det spelar därmed ingen roll om den tilltalades avsikter med sin medverkan varit goda och uppriktigt grundade på ånger och ansvarstagande. Förutsättningarna för strafflindring i det enskilda fallet avgörs istället till stor del av omständigheter som utredningsläget, hur komplicerat brottet är att utreda, hur kompetenta utredarna är och hur mycket utredningsresurser som finns tillgängliga. Personer som begått mer svårutredd brottslighet har bättre utgångsläge att få strafflindring och kommer lindrigare undan än de som har begått mer lättutredd brottslighet. Det kan i och för sig anföras att skillnaden kan vara motiverad i och med att brottslingar som begått brott som är svårare att utreda inte hade dömts alls utan deras medverkan. Argumentet saknar dock relevans för att avgöra om en gärningsman ångrar sig eller inte.

Lagrådet anförde i sitt yttrande över lagförslaget i lagrådsremissen att både avgränsningen av tillämpningsområdet och bedömningen av vilken grad av strafflindring som ska ges utgår från effektivitetshänsyn snarare än humanitetshänsyn och att effektivitetsskäl därmed synes ha hamnat i förgrunden.⁴⁸ Lagrådet ansåg vidare att lagtextens utformning borde övervägts ytterligare om avsikten var att åstadkomma en tillämpning som gav utrymme för att av humanitetsskäl skapa förutsättningar för att uppnå skälighet och

⁴⁶ Prop. 2014/15:37 s. 22.

⁴⁷ Prop. 2014/15:37 s. 24.

⁴⁸ Lagrådets yttrande, 2014-10-08, s. 3.

rättvisa i det enskilda fallet.⁴⁹ Lagtexten är dock densamma i propositionen som den var i lagrådsremissen.

Regeringen å sin sida anförde att avgränsningen av tillämpningsområdet och omfattningen av strafflindringen lämpligen borde avgöras utifrån objektiva kriterier, närmare bestämt omfattningen av den tilltalades medverkan, snarare än gärningsmannens avsikter med sitt agerande eftersom det nog i de flesta fall är svårt för domstolen att avgöra dennes verkliga bevekelsegrunder.⁵⁰ Det kvalitetskrav som ställs på uppgifterna i form av att de väsentligen ska ha bidragit till utredningen motiverades med att det i förarbeten och praxis angående de andra billighetsskälerna uttalats att de ska användas med försiktighet och att de normalt inte bör tillämpas om det inte finns skäl för en påtaglig justering vid påföljdsbestämningen.⁵¹ Vidare uttrycktes att det bör krävas ett visst mått av uppoffring för att strafflindring ska komma i fråga.⁵²

Frågan om strafflindring vid medverkan till utredning av egen brottslighet har (med till viss del skilda direktiv) utretts av bland andra Beredningen för rättsväsendets utveckling (BRU) och Påföljdsutredningen.⁵³ BRU:s förslag tar utgångspunkt i en föresats att skapa ett incitament för den misstänkte att underlätta vid utredningen och i likhet med lagstiftaren ansåg BRU att strafflindringen endast ska kunna komma i fråga om den tilltalade lämnat uppgifter som är av väsentlig betydelse för utredningen.⁵⁴ Påföljdsutredningen föreslog att förutsättningarna för strafflindring skulle vara att den tilltalade erkänner eller på annat sätt medverkar till utredningen av det egna brottet.⁵⁵ Även Påföljdsutredningen ansåg att strafflindring i första hand bör aktualiseras då gärningsmannens medverkan på något sätt fört utredningen framåt.⁵⁶ Utredningen föreslog dock, till skillnad från BRU, att domstolen skulle göra en bedömning av den tilltalades klandervärdighet utifrån samtliga tillgängliga objektiva fakta och att medverkanshandlingen typiskt sett ska framstå som ett uttryck för ånger och ansvarstagande om

⁴⁹ Lagrådets yttrande, 2014-10-08, s. 4.

⁵⁰ Prop. 2014/15:37 s. 20.

⁵¹ Prop. 2014/15:37 s. 21.

⁵² Prop. 2014/15:37 s. 21.

⁵³ SOU 2005:117 respektive SOU 2012:34.

⁵⁴ SOU 2005:117 s. 79.

⁵⁵ SOU 2012:34 band 1 s. 230.

⁵⁶ SOU 2012:34 band 1 s. 232.

strafflindring ska kunna komma i fråga.⁵⁷ Förslaget motiverade inte utifrån effektivitetsaspekter. I Påföljdsutredningens förslag angavs inte heller någon tröskel i lagtext för hur betydelsefull den tilltalades medverkan ska ha varit i förhållande till utredningen. Det föreslogs istället att det ska bedömas från fall till fall och med beaktande av samtliga omständigheterna i det enskilda fallet i vilken utsträckning strafflindring ska medges.⁵⁸

Påföljdsutredningens förslag lämnar i större utsträckning utrymme för domstolarna att avgöra i vilka fall en gärningsman typiskt sett framstår som mindre klandervärd utifrån objektiva omständigheter, medan lagstiftaren har valt att villkora strafflindringen till enbart betydelsen av lämnade uppgifter i förhållande till utredningens fortskridande. Att avgöra möjligheten till strafflindring endast utifrån mer eller mindre slumpmässiga effekter i utredningen till följd av de uppgifter som den tilltalade har lämnat och huruvida de ledde till en reell uppoffring för gärningsmannen tyder på att effektivitet, och inte billighet till stor del motiverat införandet av bestämmelsen.

Ett antal objektiva omständigheter skulle kunna beaktas för att avgränsa strafflindring vid utredningsmedverkan och i större utsträckning låta lagstiftarens synsätt på billighetshänsyn avgöra i vilka fall och i vilken utsträckning strafflindring skulle kunna ges. Till exempel skulle omständigheter som typiskt sett talar emot att en gärningsmans medverkan styrs av ånger och en vilja att göra rätt för sig kunna vara att denne tidigare har begått liknande brott och att lång tid gått sedan brottet begicks (gärningsmannen har i det senare fallet haft gott om tid att självmant göra rätt för sig). I dessa situationer skulle utrymmet för strafflindring vid utredningsmedverkan kunna vara mindre. Avsikten med gärningsmannens uppgiftslämnande, och dennes benägenhet att göra en uppoffring, skulle också kunna bedömas mot bakgrund av vad denne kan ha känt till om utredningsläget. Även om åklagaren har tillräcklig bevisning skulle en gärningsman därmed kunna få strafflindring. En ordning där fler omständigheter kunde vägas in för att avgöra en gärningsmans avsikter skulle kunna leda till att färre fall omfattades och att strafflindring skulle kunna ges även i de fall där den tilltalades medverkan inte varit av väsentlig betydelse för utredningen. En mer träffsäker avgränsning som tog sikte på humanitetsfallen skulle därmed kunna ha gjorts på bekostnad av effektivitetsaspekter.

⁵⁷ SOU 2012:34 band 1 s. 231.

⁵⁸ SOU 2012:34 band 1 s. 232.

3.3.3 *Billighet eller effektivitet, uppnås syftena?*

Avgränsningen av tillämpningsområdet för bestämmelsen och avgörandet av omfattningen av strafflindringen är som nämnt ovan kopplade till effektivitetsvinster i utredningsarbetet och detta tyder på att effektiviteten har varit en styrande faktor vid införandet av bestämmelsen. Även gärningsmannens möjlighet att handla i egenintresse med bestämmelsens utformning tyder på att lagstiftaren inte främst avsett att ta berättigade billighetshänsyn till gärningsmannens person vid påföljdsbestämningen. Avgränsningen av bestämmelsen hade kunnat göras snävare för att endast omfatta de fall där gärningsmannen tydligt ger uttryck för ett berömvärt beteende (jfr NJA 2008 s. 359 ovan) eller göras bredare för att omfatta fler potentiella fall där gärningsmannen haft goda avsikter med sitt agerande utan att det lett till effektivitetsvinster för staten.

Utifrån dessa anmärkningar kan det ifrågasättas om det primärt angivna och bakomliggande syftet med bestämmelsen, att ta berättigade hänsyn i påföljdsbestämningen i de fall där gärningsmannen känner ånger och en vilja att ta ansvar för sitt agerande, kommer att uppfyllas. Med andra ord är det osäkert i vilken utsträckning som bestämmelsen kommer att tillgodose humanitets- eller effektivitetshänsyn. Det problematiska med utformningen av bestämmelsen är att låta effektivitetsaspekter styra i vilka fall strafflindring ska ges om syftet främst är att uppnå humanitet i påföljdsbestämningen.

En jämförelse mellan de olika utfall som tillämpningen av bestämmelsen kan leda till visar att en tilltalad trots samma inställning till sitt brott och trots samma agerande kan behandlas olika beroende på utrymmet för att medverka med hänsyn till brottets art och utredningsläget. Det står också klart att utredningsmedverkan inte alltid innebär en uppoffring, i form av att gärningsmannen belastar sig själv och får ett högre straff, då gärningsmannen kan tjäna på att samarbeta i ett läge då denne förmodligen hade blivit fälld ändå. Det kan även argumenteras för att det innebär en stor uppoffring för personer inom organiserad brottslighet, i form av risk för repressalier, att överhuvudtaget samarbeta med aktörer i rättsväsendet även om en fällande dom hade kunnat uppnås utan den tilltalades medverkan. Den tilltalades åtgärder och vilka uppoffringar som de har inneburit visar sig dessutom först i efterhand beroende på utredningsläget. Exempelen visar att lagstiftarens avgränsning av bestämmelsen som ställer strafflindring vid medverkan i relation till effektivitet i utredningen riskerar att, i stor utsträckning, leda till att lika fall

behandlas olika. Lagstiftarens antagande om ånger och ansvarstagande och uppoffringar verkar vara oprecisa och i många fall ogiltiga.

Regeringen anför i propositionen att den genom regleringen skapar förutsättningar för strafflindring i de fall där en tilltalad har medverkat till utredningen och genom sitt agerande gett uttryck för ånger och ansvarstagande.⁵⁹ Mot bakgrund av det ovan anförda verkar det inte ansetts vara av tillräcklig vikt att få till en så träffsäker och konsekvent bestämmelse som möjligt med avseende på billighetsaspekterna på bekostnad av intresset av effektivitet i brottsutredningar.

3.4 Godtagbara bakomliggande syften?

I det här kapitlet kommer strafflindring vid medverkan till utredningen av den egna brottsligheten diskuteras något utifrån ett mer principiellt perspektiv med utgångspunkt i det svenska straffrättsliga systemet. Kan strafflindring vid utredningsmedverkan som sådan vara motiverad i och i så fall på vilka grunder?

3.4.1 Billighet

I propositionen har strafflindringen motiverats utifrån flera olika skäl. Den huvudsakliga argumentationen går ut på att det är rättfärdigat att premiera en gärningsman vid påföljdsbestämningen som typiskt sett ger uttryck för ånger och ansvarstagande genom sitt, från samhällets sida, positiva och uppmuntransvärda beteende. Lagstiftaren utvecklar inte närmare varför någon som ångrar sig skulle vara förtjänt av ett mildare straff. Det kan ifrågasättas om det över huvud taget är hållbart och rimligt att motivera strafflindring utifrån en förmodad känsla och inställningen hos gärningsmannen härledd ur dennes agerande. Att tillmäta gärningsmannens känslor och inställning efter brottet betydelse skulle dessutom kunna sägas ge uttryck för ett synsätt på straffrätten som det togs avstånd från i 1989 års påföljdsreform. Som nämnts ovan lades i domstolarna vikt vid individualpreventiva hänsyn i det enskilda fallet vid påföljdsbestämningen före reformen. Att mildra straffet för någon som ångrar sig framstår närmast som grundat på ett sådant hänsynstagande, där gärningsmannens inställning efter brottet görs till en indikation på dennes farlighet och benägenhet att återfalla i brott vid bedömningen av ett vård- eller

⁵⁹ Prop. 2014/15:37 s. 21.

straffbehov. Det får anses tveksamt om en sådan prognos låter sig göras på ett meningsfullt sätt och om den vid sidan av samhällets syn på allvarligheten i gärningen ska vara vägledande vid påföljdsbestämningen.

Ett alternativt sätt att motivera strafflindringen är att gärningsmannen genom enbart vissa ageranden efter brottet har förtjänat strafflindring, oavsett vilken typiskt inställning det kan sägas ge uttryck för. Ett sådant resonemang förespråkar Jack Ågren för att motivera strafflindring för handlande efter brottet men menar att det förutsätter att proportionalitetsbedömningen i straffrätten vidgas till att omfatta även gärningsmansinriktade omständigheter vid sidan av gärningsinriktade.⁶⁰ Detta skulle enligt Ågren ge uttryck för ett mer nyanserat och rättvist synsätt.⁶¹ När det gäller självangivelse, som väl är det billighetsskäl som ligger närmast till hands för en jämförelse med utredningsmedverkan, anser Ågren att det synes rättfärdigat att belöna en gärningsman som genom sitt positiva agerande efter brottet i viss mån väger upp för sitt negativa handlande genom att stå för sitt brott till skillnad från en som inte anger sig själv och därmed inte kommer att straffas alls.⁶² Det framstår inte som att denna förklaringsmodell erbjuder några klara svar på vad som är ”goda” handlingar och varför vissa positiva ageranden efter brottet förtjänar att premieras och vissa inte.

Strafflindring vid utredningsmedverkan skulle också kunna motiveras med att det skapar ett incitament och uppmuntrar till ett beteende som ger positiva effekter i samhället. Det förutsätter dock att enskilda har kännedom om det straffrättsliga systemet. En bestämmelse som syftar till att skapa handlingsdirigerande effekt framstår inte heller som hemmahörande bland billighetsskälerna. Att premiera medverkan i utredningen på grund av medborgarnas förväntningar och den allmänna rättskänslan i samhället får nog också anses vara en tveksam grund då dessa kan vara svåra att uttyda och dessutom vara snabbt föränderliga.

En annan grund till strafflindring vid utredningsmedverkan skulle kunna vara att den tilltalade genom sitt agerande efter brottet drabbas av ett hårdare straff än vad denne hade

⁶⁰ Ågren, Billighetsskälerna i 29:5, s. 138.

⁶¹ Ågren, Billighetsskälerna i 29:5, s. 138.

⁶² Ågren, Billighetsskälerna i 29:5, s. 158.

gjort genom att förhålla sig passiv. Att på detta sätt motivera strafflindringen genom en uppoffring som fått negativa konsekvenser för den enskilde, snarare än utifrån att den tilltalade begått en ”god” gärning, framstår enligt mig som det mest gångbara argumentet med hänsyn till de övriga billighetsskäl och ordningen i det straffrättsliga systemet. Det kan då diskuteras vilken typ av uppoffrande agerande som kan sägas leda till att gärningsmannen blir ”dubbelbestraffad”. Enbart lämnandet av uppgifter som bidrar till utredningen av brottet framstår inte som en åtgärd som i egentlig mening leder till att den tilltalade straffas hårdare än vad som är motiverat utifrån straffvärdet. Att regelmässigt premiera en sådan handling skulle riskera att undergräva straffvärdets betydelse som utgångspunkt vid påföljdsbestämningen och andra avvägningar som gjorts i påföljds-systemet. För att ett handlande av en gärningsman under förundersökningen ska nå upp till den digniteten av uppoffring och negativa konsekvenser att det skulle vara oskäligt att inte ta hänsyn till gärningsmannens agerande, kanske det skulle krävas att denne gjort någon mer ovanlig och stor ansträngning utöver att lämna uppgifter om sitt brott. Detta synsätt skulle också stämma väl överens med tidigare praxis. I NJA 2008 s. 359 som refererats ovan hade gärningsmännen utöver att lämna uppgifter om sin brottslighet gjort stora personliga ekonomiska uppoffringar för att kompensera offren och även ansträngt sig för att ställa saker till rätta genom att återbörda det stulna godset till ägarna. I de mest ömmande fallen där det framgår att gärningsmännen gjort stora uppoffringar som lett till negativa konsekvenser skulle det även fortsättningsvis kunna beaktas inom ramen för den allmänt hållna grunden i 29 kap. 5 § första stycket 9 BrB istället för att regelmässigt premieras utan en bedömning av om det faktiskt framstår som befogat. Utifrån resonemanget skulle det också kunna anföras att det principiellt inte är motiverat att göra skillnad mellan medverkan till utredning av egen eller annans brottslighet i detta avseende.

Billighetsskäl är som nämnts ganska heterogena och kan knappast sägas ha någon tydlig gemensam grund eller vara särskilt stringent motiverade. Även om motiven till strafflindring vid utredningsmedverkan kan kritiserats utifrån straffrättsliga principer kanske det egentligen inte är någon större principiell skillnad mot att belöna självangivelse eller skadebegränsning. Även de två senare grunderna motiverades, i 1989 års reform, delvis av att gärningsmannens agerande gav uttryck för ånger och ansvarstagande. En skillnad är dock att det kan vara svårt att formulera en reglering om utredningsmedverkan som i tillräckligt hög grad träffar de ömmande fall där det faktiskt framstår som att

gärningsmannen drabbas oskäligt hårt och det skulle vara orättfärdigt att inte beakta gärningsmannens agerande.

3.4.2 Effektivitet

Strafflindringsgrunden i 29 kap. 5 § första stycket 5 BrB har delvis till syfte att skapa ett incitament för brottslingar att bidra till utredningen och därmed frigöra resurser till utredning av annan brottslighet.⁶³ En av rättsstatens kärnuppgifter är självklart att ansvara för rättsskipningen genom att utreda och beivra brott. Det kan framstå som att staten i och med regleringen delvis kapitulerar inför sin uppgift genom att belöna en gärningsman som bidrar till utredningen motiverat utifrån effektivitetsvinster i statens brottsbekämpning snarare än utifrån någon förmildrande omständighet hänförlig till brottet eller gärningsmannens person. Det kan anföras att det helt och hållet borde vara statens uppgift att se till att polisen och rättsväsendet har tillräckligt med resurser och kompetens för att på ett tillfredsställande sätt utreda och beivra brott.

Det skulle möjligen kunna vara godtagbart att införa strafflindring med intresset av ökad effektivitet i brottsbekämpningen som grund. En sådan reglering borde dock föregås av tydlighet och transparens i motiven där de intresseavvägningar som har gjorts redovisas. Det skulle också vara nödvändigt att utreda den påföljdssystematiska innebörden av en sådan reglering noggrant. I 1989 års påföljdsreform framhölls att värden som rätts säkerhet, legalitet, likhet inför lagen, och proportionalitet liksom saklighet och opartiskhet skulle prägla påföljdssystemet.⁶⁴ Brotts eller brottslighetens allvar gjordes till utgångspunkt vid påföljdsbestämningen.⁶⁵ Genom billighets skälen kan hänsyn tas till gärningsmannens person och dennes handlande efter brottet. Att därutöver ta hänsyn till effektivitet i brottsutredningen vid påföljdsbestämningen skulle därmed innebära ett avsteg från systematiken i påföljdssystemet. Ett sådant skifte och konsekvenserna därav skulle kräva en utförligare diskussion än den som fördes i samband med införandet av strafflindringsgrunden utredningsmedverkan.

⁶³ Prop. 2014/15:37 s. 14.

⁶⁴ Prop. 1987/88:120 s. 36.

⁶⁵ Prop. 1987/88:120 s. 36.

I propositionen till 29 kap. 5 § första stycket 5 redovisar regeringen argument som Riksåklagaren (RÅ) har fört fram för strafflindring vid medverkan till utredningen. RÅ framhåller att en sådan reglering kan få betydelse för bland annat kortare häktningstider och minskad användning av restriktioner.⁶⁶ Dessa argument är inte särskilt övertygande. Statens ansvar att utreda brott och leva upp till grundläggande mänskliga rättigheter vad gäller häktningstider, isolering och rättegång inom skälig tid kan inte läggas över på den misstänkte och göras beroende av att denne samarbetar. Även om positiva effekter kan följa för den misstänkte kan således kortare häktningstider och minskad användning av restriktioner knappast vara ett syfte med lagen. Häktning och restriktioner måste regleras på ett sådant sätt att omfattningen av användningen anses godtagbar i varje enskilt fall oavsett om den misstänkte bidrar till att utredningen påskyndas eller underlättas, eller inte.

3.4.3 Placeringen av bestämmelsen

Som framförts i kap. 3.3 verkar införandet av strafflindring vid medverkan till utredning av egen brottslighet primärt syftat till att skapa effektivitetsvinster i den brottsutredande verksamheten. Avgränsningen av tillämpningsområdet och omfattningen av strafflindring avgörs enbart utifrån hur betydelsefulla de uppgifter som den tilltalade lämnat har varit för utredningen. Strafflindring i det här fallet används således som ett medel för att tillgodose ett allmänt samhällsintresse. Motiven till bestämmelsen skiljer sig därmed från de övriga billighetsskäl som syftar till att kunna ta berättigade humanitetshänsyn till den tilltalades personliga förhållanden eller handlande efter brottet. Som bestämmelsen har formulerats och motiverats hör den därmed inte hemma bland billighetsskäl eller någonstans i systematiken i övriga 29 kap. BrB.

⁶⁶ Prop. 2014/15:37 s. 14.

4 Tillämpning av lagstiftningen

I det här kapitlet kommer tillämpningsaspekter av den införda strafflindringsgrunden om utredningsmedverkan att behandlas.

4.1 Information till den misstänkte

4.1.1 Förhör

I 23 kap. 4 § rättegångsbalken (RB) stadgas ett förbud mot att under förhör använda medvetet oriktiga uppgifter, löften eller förespeglningar om särskilda förmåner, hot, tvång, uttrötning eller andra otillbörliga åtgärder i syfte att framkalla bekännelse eller uttalande i viss riktning. En fråga som aktualiserades vid införandet av den nya strafflindringsgrunden i 29 kap. 5 § första stycket 5 BrB var om den misstänkte skulle informeras i någon särskild ordning i förundersökningen om förutsättningarna för strafflindring för att undvika missförstånd och otillbörliga ageranden. Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet anförde i dess remissvar över SOU 2005:117 att 20 § förundersökningskungörelsen (1947:948) (FUK) borde kompletteras med en föreskrift om att det i förundersökningsprotokollet ska antecknas bland annat om och i så fall hur den misstänkte har medverkat i utredningen, hur och under vilka förhållanden den misstänkte blev informerad om innebörden av bestämmelsen och vilka som var närvarande.⁶⁷ Syftet med en sådan bestämmelse skulle vara att eliminera situationer där den misstänkte falskeligen erkänner eller lämnar felaktiga uppgifter på grund av förespeglningar om fördelar eller för att denne känt sig hotad eller pressad.⁶⁸ Det skulle också kunna motverka risken för att den misstänkte hamnar i en förhandlingssituation gentemot polis eller åklagare och att strafflindringsgrunden i praktiken utnyttjas för att få misstänkta att lämna uppgifter om andras brottslighet.⁶⁹ I propositionen avfärdades behovet av en sådan särskild föreskrift med motiveringen att det redan följer av 23 kap. 12 § RB att information om utredningsmedverkan, i den mån sådan lämnas, ska vara saklig och att det bör tydliggöras att det är domstolen som förfogar över påföljdsfrågan.⁷⁰ BRU gjorde emellertid bedömningen att det inte står i strid med 23 kap. 12 § RB att åklagaren under utredningen av brottet förklarar för den misstänkte att det finns möjligheter för domstolen

⁶⁷ Juridiska fakultetsnämndens yttrande, s. 2.

⁶⁸ Juridiska fakultetsnämndens yttrande, s. 2.

⁶⁹ Juridiska fakultetsnämndens yttrande, s. 2.

⁷⁰ Prop. 2014/15:37 s. 25.

att bestämma en mildare påföljd om den misstänkte medverkar samt redogör för hur åklagaren själv ser på vilken påföljd som bör vara aktuell.⁷¹

4.1.2 Risker

Förhørsreglerna i 23 kap. 12 § RB innebär visserligen att polis och åklagare ska förhålla sig sakliga och inte medvetet får vilseleda en förhörsperson, men särskilda svårigheter och risker kan uppkomma vid tillämpningen av 29 kap. 5 § första stycket 5 BrB. Eftersom bestämmelsen är avgränsad utifrån effektiviteten i utredningen kommer det vara svårt för den misstänkte att förutse i vilka situationer som det finns utrymme att medverka och vilken typ av uppgifter som det krävs att denne lämnar för att få strafflindring. Polis och åklagare har ett informationsövertag gentemot den misstänkte genom deras erfarenheter och juridiska kunskaper. Detta övertag skulle till viss del kunna neutraliseras om den misstänkte har en försvarare men det kan ändå finnas situationer och stadier i utredningar där den misstänkte inte kan bilda sig en tillräcklig uppfattning om utredningsläget för att kunna förutse konsekvenserna av att medverka i utredningen. Även om det får anses råda en presumtion för att nytt utredningsmaterial omedelbart ska lämnas ut till den som är skäligen misstänkt kan det finnas situationer då den misstänkte kan förvägras att ta del av material om ett utelämnande är till men för utredningen enligt 23 kap. 18 § RB.⁷²

Om den misstänkte inte informeras om utredningsmedverkan i förundersökningen kan det uppstå problematiska situationer där den misstänkte missuppfattar situationen och/eller rättsläget och tror att denne har möjlighet att få strafflindring genom uppgifter om egen eller annans brottslighet. Skadan kan då vara skedd innan förhørsledaren insett missuppfattningen och förhoppningsvis ingriper och reder ut saken. Förhørsledaren har dock stor frihet vid val av förhörsteknik.⁷³ Förhöret kan genomföras så att förhörspersonen berättar fritt i början på förhöret, utan frågor, och då framstår det som tveksamt om förhørsledaren har en skyldighet att avbryta förhörspersonen och klargöra missuppfattningar. Att alltid informera allmänt om möjligheten till strafflindring skulle också kunna uppfattas som vilseledande i många situationer där sådan möjlighet i realiteten inte finns. För att inte riskera att den misstänkte vilseleds och för att garantera förutsebarheten

⁷¹ SOU 2005:117 s. 84.

⁷² Ekelöf m.fl., Rättegång V, s. 138.

⁷³ Bring, Diesen, Förundersökning, s. 316.

i tillämpningen skulle det krävas en detaljerad redogörelse för förutsättningar för strafflindring i det enskilda fallet. Att kräva en sådan redogörelse är såklart inte möjligt då polis och åklagare på grund av utredningstaktiska skäl inte vid första förhöret kan inleda med att informera den misstänkte om hur utredningsläget ser ut.

Genom att ställa straffrabatten i omedelbar relation till effekten av de lämnade uppgifterna i utredningen riskerar utfallet av bestämmelsen att bli oförutsebart för den misstänkte. I propositionen tas avstånd ifrån att den misstänkta ska hamna i en förhandlingssituation gentemot åklagare eller polis.⁷⁴ Men för att den misstänkte ska vara beredd att medverka och bestämmelsen ska få något genomslag i effektivitetshänseende finns en risk att så ändå blir fallet i praktiken. Förfarandet i förundersökningen kan komma att närma sig och ha likheter med ett system med åtalsuppgörelser eller så kallad "plea-bargaining", där åklagare eller polis och tilltalad "gör upp" och förhandlar om strafflindringen. Till exempel kan åklagaren erbjuda en viss strafflindring kopplad till ett uppgiftslämnande om en särskild omständighet. Åklagaren har visserligen ingen befogenhet att göra upp om sådana avtal men eftersom det är åklagaren som genom stämningsansökan bestämmer ramen för åtalet kan denne presentera den tilltalades medverkan på ett sätt som kan resultera i den utlovade strafflindringen. I ett långtgående scenario kan det tänkas att åklagare släpper vissa åtalpunkter för att själv kompensera den misstänkte "under bordet" för sin medverkan.⁷⁵ Det kan argumenteras för att lagstiftningen i sig inbjuder till tvivelaktiga ageranden och uppgörelse. Jack Ågren menar, till viss del i linje med det ovan sagda, att man inte får underskatta risken för att ett kronvitnesssystem eller ett system med plea-bargaining i strid med intentionerna så att säga kan smyga sig in "bakvägen" om utrymmet för utredningsmedverkan öppnas upp.⁷⁶ Det kan också tilläggas att åklagare sällan är med under polisförhör ens vid grövre brottslighet och att uppgiften att balansera mellan sakliga upplysningar om rättsläget och upplysningar som kan uppfattas som erbjudanden till stor del kommer att ligga på polisen.

⁷⁴ Prop. 2014/15:37 s. 25.

⁷⁵ Jfr JO 1964 s. 115 där en åklagare lovat ett vittne att avstå från åtal för ett deklarationsbrott om vittnet lämnade uppgifter om ett bedrägeribrott som någon annan gjort sig skyldig till.

⁷⁶ Ågren, Billighetsskäl i 29:5, s. 155.

4.1.3 Rättssäkerhetsgarantier

För att motverka de ovan nämnda riskerna skulle ett dokumentationskrav om informationslämnande, likt det som föreslogs av juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet, kunna fungera som en inbyggd rättssäkerhetsgarant vid kontakten mellan åklagare och polis respektive misstänkt i förundersökningen. Ett sådant särskilt stadgande skulle kunna införas för att understryka vikten av att förhålla sig på ett korrekt sätt och göra aktörer under förundersökningen uppmärksamma på problem med och risker vid tillämpningen av lagen. Det skulle även kunna diskuteras om polis och åklagare överhuvudtaget självmant ska få ta upp frågan om utredningsmedverkan på grund av risken för vilseledande, då dessa aktörer saknar befogenhet att påverka påföljdsbestämningen och kan, liksom den misstänkte, ha svårt att förutse betydelsen av uppgifterna i en eventuell rättegång. Risken för vilseledning skulle kunna motverkas av att sådan information inte fick ges utan den misstänktes försvarares närvaro. Ett standardiserat och formellt informationsförfarande, där polis och åklagare alltid skulle vara skyldiga att upplysa om gällande rätt (jfr 12 § FUK där det stadgas en informationsskyldighet om den misstänktes rätt till försvarare) utan att uttala sig om den aktuella situationen i utredningen kunde också vara ett alternativ.

Motiven för billighetsskäl är att skapa ett utrymme för humana hänsynstaganden och en möjlighet att kompensera en gärningsman för orättfärdiga och orimliga resultat till följd av straffvärdesbedömningen. Ett krav på den enskildes förutsebarhet kan ur ett rent traditionellt billighetsperspektiv framstå som något opåkallat då den misstänktes agerande som huvudregel i första hand inte får föranledas av påföljdstaktiska skäl för att strafflindring ska aktualiseras. Strafflindringen för utredningsmedverkan är dock enbart kopplad till en aktiv handling och då måste det vara förutsebart för den enskilde vilket handlande som kan leda till det förmånliga resultatet. Frågan är om sådana kompletterande föreskrifter och krav räcker för att minimera risken för att den tilltalade ska vilseledas och för att skapa förutsättningar för ett rättssäkert förfarande. Jag ställer mig tveksam till det. Grundproblemet är som jag ser det att strafflindringsgrunden inte är tillräckligt förutsebar i och med bestämmelsens utformning och avgränsning. Bristen på förutsebarhet går även i hög grad ut över rättsväsendets aktörer i förundersökningen, som polis och åklagare, varför enskilda i ännu större grad riskerar att vilseledas (även oavsiktligt).

4.2 Domstolens möjlighet att bedöma utredningsmedverkan

4.2.1 Dokumentation

Som ovan nämnts har det framförts förslag om att det ska ställas särskilda uttryckliga krav på dokumentationen i FUK, inte bara om informationsgivningen till den misstänkte i förundersökningen utan också om den misstänkte har medverkat i utredningen och i så fall på vilket sätt.⁷⁷ Kravet skulle syfta till att säkerställa domstolens möjlighet att göra en korrekt bedömning i påföljdsbestämningen genom ett tillräckligt informationsunderlag. I propositionen påpekades att det av 20 och 22 §§ FUK redan följer att det i ett förundersökningsprotokoll ska antecknas vad som sagts i förhör och vad som övrigt är av betydelse samt att förundersökningsprotokollet ska avfattas så att det ger en trogen bild av vad som förekommit vid förundersökningen av betydelse för målet. Ett särskilt stadgande ansågs därmed inte tillföra någonting eftersom uppgifter om den tilltalades medverkan enligt gällande rätt redan ska framgå av förundersökningsprotokollet om det är av betydelse för målet.⁷⁸

4.2.2 Polisens och åklagarens roll

För att domstolen ska kunna bedöma om en tilltalad har lämnat uppgifter som är av väsentlig betydelse för utredningen och kunna bedöma storleken av en eventuell strafflindring krävs omfattande informationsunderlag i förundersökningsprotokollet. Det kommer att ställas stora krav på polisen att dokumentera vilka faktiska uppgifter den tilltalade bidragit med, i vilket skede av utredningen de lämnats, hur bevisläget var vid tidpunkten och hur komplicerad utredningen annars hade varit. Det kan finnas en risk att de brottsutredande myndigheterna överskattar sina förmågor och undervärderar betydelsen av den misstänktes uppgifter eller anser att uppgifterna hade framkommit ändå. Det kan trots allt ligga i den mänskliga naturen att vara efterklok och värdera sina förmågor i överkant. Det skulle också kunna finnas en ovilja, grundad i yrkesrollen, hos polisen att tillgodoräkna den misstänktes medverkan i utredningen då det indirekt skulle vara att medge att de inte hade kunnat utreda brottet tillfredsställande utan den misstänktes medverkan.

⁷⁷ Även BRU föreslog en sådan komplettering av 20 § FUK, se SOU 2005:117 s. 82.

⁷⁸ Prop. 2014/15:37 s. 25.

Realistiskt sett så kommer ett tillräckligt omfattande informationsunderlag som ger domstolen en möjlighet att göra en helt självständig bedömning av den tilltalades utredningsmedverkan utifrån faktiska omständigheter sällan att finnas tillgängligt i förundersökningsprotokollet eller kunna presenteras av åklagaren. Särskilt eftersom det inte ställts några särskilda krav i FUK som skulle kunna tydliggöra vikten av sådan dokumentation i förundersökningen. Det kan nog inte heller krävas ett fullständigt dokumentationsunderlag då det skulle bli orimligt betungande. Sannolikt kommer domstolen i många fall ha att utgå ifrån polisens och åklagarens bedömningar om betydelsen av den tilltalades uppgifter i utredningen. Åklagare kommer i sådana fall ha ett stort inflytande över bedömningen av den tilltalades utredningsmedverkan och därmed också ha en möjlighet att faktiskt förhandla med den misstänkte och erbjuda strafflindring kopplad till lämnandet av vissa uppgifter. Detta skulle innebära en maktförskjutning från domstolar till åklagare. Det kan dock konstateras att åklagare sällan närvarar vid förhör med den misstänkte så i praktiken kommer polisen också ha ett stort inflytande över bedömningen av den tilltalades medverkan. Det är vidare inte säkert att det är samma åklagare som har varit förundersökningsledare som driver åtalet i domstolen. Om åklagaren inte aktivt deltagit i förundersökningen måste denne till stor del förlita sig på vad som är antecknat i förundersökningsprotokollet varför stort ansvar och förtroende hamnar hos polisen.

Angående polisens inflytande så kan det tilläggas att det krävs ganska stora insikter i domstolars bevisvärdering för att avgöra om uppgifter har bidragit till utredningen i väsentlig mån och i förlängningen till möjligheten att åstadkomma en fällande dom. Det krävs visserligen också i polisen arbete med utredningar i stort men då går eventuella brister normalt ut över staten i form av bristande möjlighet att lagföra någon. I bedömningen av utredningsmedverkan kan en felbedömning istället gå ut över enskilda och deras möjlighet att erhålla strafflindring.

Att avgöra i vilken grad den misstänktes uppgifter bidragit till utredningen framstår som en mycket svår och till sin natur oprecis bedömning där många olika omständigheter måste beaktas. Någon särskild vägledning om hur bedömningen ska göras har heller inte angetts i lagens förarbeten. Det är nog oundvikligt att vissa förenklingar måste göras i bedömningen om och dokumentationen av den misstänktes medverkan. Utan tydliga riktlinjer är risken att bedömningen och dokumentationen i förundersökningen kommer att

bli schablonartad och statisk där det utifrån ett helhetsintryck av den misstänktes medverkan tas ställning till om denne har bidragit och gjort sig förtjänt av strafflindring eller inte. En sådan helhetsbedömning riskerar att bli godtycklig och även fästa vikt vid ovidkommande omständigheter som om den misstänkte har lämnat uppgifter om andras brottslighet.

4.2.3 *Domstolens bedömning*

I propositionen påpekades att det åligger parterna, framför allt den tilltalade och dennes försvarare, att uppmärksamma domstolen på förhållanden som kan ha betydelse för tillämpningen av någon av strafflindringsgrunderna i 29 kap. 5 § BrB.⁷⁹ Vidare anfördes att förundersökningsprotokollet torde utgöra ett gott underlag för domstolens bedömning om parterna är oense i frågan om den tilltalades medverkan.⁸⁰ Det framstår som ett något märkligt uttalande. Om den tilltalade och åklagaren är oense borde det i regel bero på att någon part anser att förundersökningsprotokollet inte på ett rättvist sätt skildrar händelseförloppet i förundersökningen eller att det finns dokumentationsbrister. Även om förundersökningsprotokollet ska innehålla det som är av betydelse för utredningen kan det i realiteten finnas felaktigheter och dokumentationsbrister som kan vara svåra att läka under rättegången. Även om åklagaren är ålagd en objektivitetsplikt är inte denne delaktig och i detalj insatt i alla skeenden i förundersökningen varför även åklagaren är beroende av korrekt dokumentation. Det kan också observeras att det inte ankommer på åklagaren att föra någon bevisning angående påföljdsbestämningen utöver sådan som också har betydelse för gärningsmannen skuld.⁸¹ Således är det domstolen som ansvarar för att en tillräcklig utredning finns för att avgöra om några billighetsskäl föreligger.⁸² Domstolen kommer dock till stor del vara utlämnad till polisens och åklagarens bedömning av den tilltalades medverkan då det kan bli svårt att självständigt analysera olika skeden i en förundersökning och göra prognoser av alternativa händelseförlopp i utredningen utifrån att den tilltalade inte hade medverkat. Det kan också bli svårt för försvaret att övertyga domstolen genom att föra egen bevisning om betydelsen av den tilltalades uppgifter i utredningen och om hur utredningen eventuellt hade fortskridit utan den tilltalades

⁷⁹ Prop. 2014/15:37 s. 25.

⁸⁰ Prop. 2014/15:37 s. 25.

⁸¹ Borgeke, Att bestämma påföljd, s. 193.

⁸² Borgeke, Att bestämma påföljd, s. 193.

medverkan. Detta låter sig helt enkelt inte bevisas så lätt i strid mot polisens och åklagarens inställning till saken.

Eftersom omständigheterna vid varje utredning är unika och förutsättningarna likaså kommer det sannolikt bli svårt att etablera någon klagörande och konsekvent vägledning angående strafflindring vid utredningsmedverkan i praxis. En fråga som återstår att besvaras är om det enbart ska tas hänsyn till om de lämnade uppgifterna måste vara av väsentlig betydelse för utredningen av brottet i förhållande till bevisning som kan leda till en fällande dom. I propositionen nämns att påvisande var stöldgods finns kan utgöra en för strafflindring relevant medverkan.⁸³ Det framgår inte helt klart från propositionen om sådana uppgifter kan leda till strafflindring även om brottet i straffrättslig mening är uppkänt och fällande dom kan uppnås. Det är ovisst om det finns andra typer av uppgiftslämnande som kan anses bidra utan att de direkt bidrar till bevisningen i fråga om det begångna brottet. Gränsdragningen härvidlag framstår som oklar. Det ankommer också på domstolar att i rättstillämpningen bestämma storleken på strafflindringen i olika fall. För att inte rättssystemet ska tappa i trovärdighet hade det varit önskvärt om detta hade framgått tydligare av propositionen.

Slutligen kan konstateras att den tilltalade i rättsprocessen är utlämnad till arbetet av rättsväsendets aktörer tidigt i förundersökningen. Det kan bli svårt för domstolen att bedöma den tilltalades medverkan eftersom det förutsätter mycket information kopplad till redogörelser för aktuella skeden i utredningen. Risken med så många aktörer inblandade och frånvaron av rättssäkerhetsgarantier i form av vägledande dokumentationskrav i förundersökningsprotokollet om hur den tilltalade bidragit och med vilka uppgifter är att domstolarna kommer behöva avgöra frågan om strafflindring utifrån polisens och åklagarens bedömning.

4.2.4 Risk för felaktiga uppgifter

Flera remissinstanser har framfört att införandet av strafflindring för medverkan under utredningen skulle kunna riskera att leda till felaktiga erkännanden, oriktiga uppgifter om brottet samt mindre grundliga brottsutredningar.⁸⁴ I propositionen framhålls att det är en

⁸³ Prop. 2014/15:37 s. 22.

⁸⁴ Se prop. 2014/15:37 s. 19.

given utgångspunkt att sedvanliga beviskrav upprätthålls och att utredningen måste vara tillräckligt robust för att kunna ligga till grund för lagföring även om den misstänkte tar tillbaka sitt erkännande.⁸⁵

Ett erkännande har relativt liten betydelse som bevisning vid grövre brottslighet.⁸⁶ Eftersom det främst är värdet av de lämnade uppgifterna som är av betydelse ur bevishänseende talar detta emot att fler skulle kunna ”ta på sig” andras brottslighet genom att erkänna. Även om ett erkännande i sig inte räcker kan en person mycket väl känna till omständigheter och uppgifter om brottet som denne upplysts om av gärningsmannen. Strafflinningsgrunden utredningsmedverkan torde dock inte medföra några särskilda motiv att ta på sig någon annans brottslighet i högre utsträckning än vad som förekommit innan införandet av lagstiftningen. Risker synes däremot vara större för att en misstänkts uppgifter tillmäts för stor betydelse i förundersökningen och att den bedrivs mindre noggrant och rättssäkert. Det finns då en möjlighet att den tilltalade tar tillbaka erkännanden och uppgifter i domstolen med den fullt rimliga och icke motsägelsefulla motiveringen att denne endast erkänt för att slippa ut ur häktet i väntan på rättegång vilket gör att bevisläget kan ändras och bli komplicerat.

4.3 Gränsdragning mellan egen och annans brottslighet

Ett system med kronvittnen aktualiserar frågor som vilken tilltro som kan fästas vid den tilltalades utsaga, hur uppgifter om andra ska bevisvärderas samt hur ett sådant system förhåller sig till medtilltalades rätt till en rättvis rättegång. Det kan finnas ett starkt incitament för den tilltalade att lämna felaktiga belastande uppgifter om någon annan för att själv få ett lägre straff. Det kan också diskuteras om det är lämpligt att staten ska uppmuntra angivelse av andra med tanke på de utomrättsliga repressalier som det kan leda till för uppgiftslämnaren beroende på om staten är beredd och förmögen att i tillräcklig grad ta ansvar och skydda sådana personer. Som påpekats av Fängelsestraffkommittén, vars betänkande låg till grund för införandet av billighetsskäl, kan det också vara en nackdel att uppmuntra till beteendet att ”skvallra” på andra som eljest ses som mindre tilltalade.⁸⁷

⁸⁵ Prop. 2014/15:37 s. 19 f.

⁸⁶ Bring, Diesen, Förundersökning, s. 264.

⁸⁷ SOU 1986:14 s. 452.

Vid tillämpningen av den nya straffflindringsgrunden kan svåra gränsdragningsproblem uppkomma mellan vilka uppgifter om hänför sig till utredningen av egen respektive annans brottslighet. BRU uttalade att det nog i vissa fall är ofrånkomligt att den misstänktes medverkan för att anses tillräckligt omfattande även måste innefatta uppgifter om andras brott.⁸⁸ Utformningen av den införda bestämmelsen överensstämmer helt med det förslag som lämnades av BRU. I motiven är hållningen mer försiktig och det klargörs att det inte är fråga om ett kronvitnesssystem och att det är en annan sak att ett uppgiftslämnande om den egna brottsligheten ibland kan omfatta även andras brottslighet till exempel när brott begås av flera personer gemensamt.⁸⁹ Vidare anförs att det i sådana fall endast är uppgifternas värde i förhållande till utredningen av den egna brottsligheten som kan ligga till grund för straffflindring.⁹⁰ Någon klar gräns mellan uppgifter som hänför sig till utredningen av den egna eller andras brottslighet kan i vissa fall knappast dras och det öppnar upp för att angivelse av andra kommer att få en praktisk betydelse vid tillämpningen av lagen. Även om uppgifterna om andra inte beaktas vid påföljdsbestämningen kan frågor väckas om hur polisen bör hantera den ”överskottsinformation” och om det bör antecknas särskilt hur uppgifterna har tillkommit.

För en misstänkt i ett fall med andra medmisstänkta kan det vara angeläget att börja redogöra för brottet först för att försöka mildra sin roll i händelseförloppet och skapa trovärdighet för sin version. I och med lagändringen ges ytterligare ett incitament att göra detta då det endast är den som först lämnar de avgörande uppgifterna om det gemensamma brottet som kan få straffflindring eftersom omständigheterna därefter är kända i utredningen. I ett fall med flera misstänkta skulle detta faktum kunna användas som påtryckningar i förundersökningen för att få de misstänkta att ange varandra. Detta kan väcka frågor om risker för felaktiga uppgifter och rättsäkerhet i förundersökningen.

Ett annat fall som kan belysa vilken praktisk betydelse angivelse av andra kan få är om någon är misstänkt för flera brott, varav vissa denne inte har begått. Även om den misstänkte lämnar uppgifter om den egna brottsligheten kan han eller hon då uppfattas som ovillig att bidra till utredningen om endast en del av brottsligheten väcks åtal för och

⁸⁸ SOU 2005:117 s. 82.

⁸⁹ Prop. 2014/15:37 s. 19.

⁹⁰ Prop. 2014/15:37 s. 19.

andra misstankar kvarstår. Om den tilltalade känner till omständigheter kring de brott denne inte gjort sig skyldig till kan han eller hon i praktiken vara tvungen att ange andra för att rentvå sig själv och framstå som samarbetsvillig för att kunna få strafflindring.

4.4 Rätten till en rättvis rättegång

4.4.1 Oskuldspresumtionen m.m.

Strafflindringsgrunden utredningsmedverkan i 29 kap. 5 § första stycket 5 BrB aktualiserar en rad frågeställningar i förhållande till den misstänktes rättigheter. Oskuldspresumtionen är en rättsgrundsats i svensk rätt.⁹¹ Den har en vid innebörd men den övergripande funktionen är att den misstänkte ska behandlas som oskyldig genom hela det straffprocessuella förfarandet och på så sätt tillförsäkra att ingen döms oskyldig.⁹² I svensk rätt ges presumtionen en konkret betydelse i form av positiva rättsregler genom EKMR och Europadomstolens praxis.⁹³ I art. 6 EKMR fastställs rätten till en rättvis rättegång. I art. 6.2 EKMR stadgas att var och en som blivit anklagad för brott ska betraktas som oskyldig till dess hans skuld lagligen fastställts. Som en del i rätten till en rättvis rättegång och i nära samband med oskuldspresumtionen ingår rätten att inte behöva uttala sig under utredningen eller bidra till utredningen eller bevisningen i målet genom att göra medgivanden eller tillhandahålla belastande material.⁹⁴ Enligt Europadomstolens praxis innebär rätten till tystnad att myndigheter inte får utöva tvång eller vilseleda för att få den misstänkte att tala och därmed belasta sig själv i en ansvarsfråga.⁹⁵

I praktiken innebär reformen att den som väljer att utnyttja en rättighet att inte yttra sig och belasta sig själv under förundersökningen kommer att straffas hårdare än den som väljer att medverka och inte utnyttja sin rättighet. Det kan anses problematiskt att på detta sätt premiera avståendet från utnyttjandet av en rättighet. I propositionen anfördes att införandet av strafflindringsgrunden inte innebär någon skyldighet att bidra till utredningen och att den som väljer att inte medverka således inte drabbas av ett strängare straff än vad som följer av de allmänna kriterierna för påföljdsbestämning.⁹⁶ Kon-

⁹¹ Nowak, Oskyldighetspresumtionen, s. 31.

⁹² Nowak, Oskyldighetspresumtionen, s. 19.

⁹³ Nowak, Oskyldighetspresumtionen, s. 53.

⁹⁴ Nowak, Oskyldighetspresumtionen, s. 234.

⁹⁵ Nowak, Oskyldighetspresumtionen, s. 233.

⁹⁶ Prop. 2014/15:37 s. 19.

sekvenserna av att döma ut ett lägre straff för någon som lämnar belastande uppgifter om sig själv eller att straffa någon hårdare som inte gör det är dock i praktiken de samma.

4.4.2 *Tvång och vilseledande*

I och med den högst begränsade förutsebarheten av 29 kap. 5 § första stycket 5 BrB på grund av dess avgränsning kommer det säkerligen uppkomma situationer där den tilltalade vilseleds, medvetet eller omedvetet, att medverka med felaktiga förespeglningar eller antydningar om strafflindring. Strafflindringsgrunden kan också komma att upplevas som indirekt tvingande eller påtryckande för misstänkta för att undvika en lång tid av isolering med restriktioner i häkte. I fall där den misstänkte vilseleds att medverka på grund av oriktiga löften om strafflindring skulle det kunna utgöra ett brott mot rätten till en rättvis rättegång enligt EKMR och därmed också mot svensk lag.

I svensk rätt råder fri bevisföring vilket innebär att eventuella fel i samband med upptagandet av ett bevis inte leder till att beviset ogiltigförklaras och på det sättet påverkar själva processen. Felaktigheter i förundersökningen ska istället motverkas och beivras genom att ansvariga tjänstemän kan ställas till ansvar för tjänstefel. Sverige har dock till viss del behövt ändra inställning i frågan då Europadomstolen kommit fram till att det strider mot rätten till rättvis rättegång att använda bevis som tillkommit i en grovt otillbörlig ordning.⁹⁷ Vid mindre grova fel kan ett försummande av en, i nationell rätt stadgad, upplysningsplikt om rätten till att vara tyst i sig utgöra en kränkning av konventionen.⁹⁸ Någon sådan upplysningsplikt finns inte i RB eller FUK. Regeringen var inte heller benägen att införa ett krav på något särskilt informationsförfarande i samband med införandet av strafflindringsgrunden utredningsmedverkan. Däremot är polis och åklagare skyldiga att informera den tilltalade om sina rättigheter om denne frågar hur det förhåller sig.⁹⁹

Den principiella utgångspunkten i EKMR är att överträdelse i första hand ska beivras av medlemsstaterna själva.¹⁰⁰ Enligt art. 13 EKMR är medlemsstaterna skyldiga att tillhandahålla ett effektivt rättsmedel inför nationell myndighet för var och en som har fått

⁹⁷ Bring, Diesen, Förundersökning, s. 143.

⁹⁸ Bring, Diesen, Förundersökning, s. 144.

⁹⁹ Bring, Diesen, Förundersökning, s. 121.

¹⁰⁰ Danelius, Mänskliga rättigheter i europeisk praxis, s. 505.

sina rättigheter enligt konventionen kränkta. Den som anser sig ha fått sina rättigheter kränkta har rätt att få detta prövat och om påståendet är berättigat erhålla rättelse eller gottgörelse i någon form.¹⁰¹ Den vanligaste formen av gottgörelse är skadestånd men i svensk rätt har även strafflindring godtagits som kompensatoriskt rättsmedel för ideell skada på direkt grundat på art. 6.1 EKMR om långsam handläggning.¹⁰²

Strafflindring kan även tyckas vara det kompensatoriska rättsmedel som ligger närmast till hands för att gottgöra en tilltalad som lämnat uppgifter i förundersökningen under felaktiga förespeglningar om strafflindring. Det återstår att se om detta är en argumentationslinje som kommer att föras i domstolar när den tilltalade på grund av utfästelser i förundersökningen har lämnat uppgifter som i åtalet visar sig inte i tillräcklig grad ha bidragit till utredningen.

4.4.3 Strafflindring vid straffvärde i toppen av straffskalan

En särskild situation som förtjänar att nämnas i samband med risken för vilseledning är om den tilltalade har begått ett brott med ett straffvärde i toppen av en straffskala. I teorin kan straffvärdet till och med vara högre än det straff straffskalan medger och en del av straffvärdet ger därmed inget faktiskt utslag i påföljdsbestämningen och det går då att tala om ett ”övervärde”.¹⁰³ I NJA 2010 s. 592 ledde den tilltalades billighetsskäl inte till något synbart avdrag med hänsyn till att det abstrakta straffvärdet nådde toppen av straffskalan även om beaktande av den tilltalades utvisningsmen gjordes i påföljdsbestämningen. Den tilltalade dömdes till det högsta stadgade straffet tio års fängelse för grov narkotikasmuggling. En liknande situation kan uppkomma även vid brott med ett straffvärde som motsvarar eller överstiger livstids fängelse. Frågan är hur strafflindring vid medverkan till utredning av egen brottslighet kommer att hanteras i de här situationerna i rättstillämpningen. Det skulle kunna argumenteras för att det är en viss skillnad på de billighetsskäl som grundar sig på utredningsmedverkan och frivillig angivelse och de övriga. Om det inte hade varit för den tilltalades aktiva handlingar hade denne kanske inte dömts till något straff över huvud taget varför det skulle kunna tyckas

¹⁰¹ Danelius, Mänskliga rättigheter i europeisk praxis, s. 505 f.

¹⁰² NJA 2003 s. 414 och NJA 2012 s. 1038.

¹⁰³ Borgeke, Att bestämma påföljd för brott, s. 192.

vara orättfärdigt att i dessa fall inte låta billighetshänsynen få något synligt genomslag och döma en gärningsman till det högsta stadgade straffet för det aktuella brottet.

5 Rättsutvecklingen framöver

I det här kapitlet ska några frågor kort beröras som kan bli särskilt intressanta för utvecklingen i praxis till följd av införandet av strafflindring för utredningsmedverkan i 29 kap. 5 § första stycket 5 BrB.

När billighetsskäl infördes togs avstånd från att strafflindring skulle kunna komma i fråga vid angivelse av andra förutom i undantagsfall.¹⁰⁴ Som redovisats i kap. 2.3 har sådan medverkan beaktats i ett fåtal säregna fall i praxis. Det har dock snarare varit de för den tilltalade negativa konsekvenserna som beaktats och inte angivelserna i sig. I propositionen till den nyligen införda strafflindringgrunden i 29 kap. 5 § första stycket 5 BrB uttalades att någon bestämmelse om strafflindring för utredningsmedverkan gällande andras brottslighet inte övervägdes i sammanhanget och utfallet i NJA 2009 s. 599 kommenterades inte.¹⁰⁵ Frågan som då kan ställas är om rättsläget har förändrats på något sätt efter lagändringen. Å ena sidan skulle det kunna tänkas att dörren är stängd för strafflindring i dessa fall eller i vart fall att rättsläget är oförändrat. Å andra sidan kan det förstås som att utrymmet för att beakta sådan medverkan inom ramen för den allmänt hållna 29 kap. 5 § första stycket 9 BrB har ökat genom lagändringen. Punkten 9 är nämligen relativ i den meningen att omständigheterna som kan beaktas där ska vara i princip likvärdiga och lika tungt vägande som de omständigheter som nämns i de andra punkterna.¹⁰⁶ Genom införandet av strafflindringsgrunden för medverkan till utredningen av egen brottslighet skulle därmed fler liknande omständigheter kunna beaktas inom ramen för punkten 9. Det skulle kunna argumenteras för att ”ribban” har sänkts för att beakta medverkan till utredningen av andras brottslighet eftersom i stort sett samma hänsyn kan göra sig gällande som i punkten 5. Det hade varit önskvärt om lagstiftaren hade klargjort rättsläget i denna del.

Det kan också diskuteras om utrymmet i 29 kap. 5 § första stycket 9 BrB genom lagändringen har öppnats upp för att ta hänsyn till effektivitetsvinster för staten i andra fall än utredningsmedverkan eller för att tillgodose andra samhällsintressen. Eftersom lagändringen till viss del har motiverats utifrån effektivitet skulle liknande hänsyn kunna

¹⁰⁴ Prop. 1987/88:120 s. 92.

¹⁰⁵ Prop. 2014/15:37 s. 15.

¹⁰⁶ Prop. 1987/88:120 s. 96.

aktualiseras i andra fall genom att vara likvärdiga och väga lika tungt som omständigheterna vid utredningsmedverkan. Ågren menar att en sammanblandning av omständigheter som har med effektivitet i brottsbekämpningen att göra och billighets-hänsyn som är kopplade till den individuella gärningspersonen riskerar att leda till en rättsosäker tillämpning och att gärningspersonen behandlas som ett objekt för ett allmänt abstrakt mål snarare än en individ för vilken lindring motiveras av billighetsskäl.¹⁰⁷ Det skulle vidare kunna medföra att billighetsskålen förlorar sin exklusiva roll som balanserande faktor med betoning på tillämpning i särskilt ömmande fall och istället blir något som kan åberopas närhelst ett samhällsintresse dyker upp som anses värt att beaktas.¹⁰⁸ Det framstår som att konsekvenserna av lagändringen kan bli mer långtgående och mer oförutsebara än vad lagstiftaren har gett uttryck för.

Till sist kan nämnas att svårigheter i rättstillämpningen att urskilja vilka uppgifter som har varit av värde i förhållande till den egna och andras brottslighet kan medföra att medverkan till utredning av andras brottslighet indirekt kan komma att få stor betydelse vid påföljdsbestämningen. De negativa konsekvenserna för den tilltalade, som att behöva avtjäna ett fängelsestraff isolerad, kan vara ett skäl för att straff efter straffvärdet sätts ned.

¹⁰⁷ Ågren, Billighetsskålen i 29:5, s. 137.

¹⁰⁸ Ågren, Billighetsskålen i 29:5, s. 137.

6 Avslutande kommentarer

Flera aspekter av strafflindring vid medverkan till utredningen av egen brottslighet har problematiserats i uppsatsen. I det här avslutande kapitlet avser jag att lyfta fram några övergripande reflektioner mot bakgrund av vad som anförts ovan.

Utformningen av bestämmelsen i 29 kap. 5 § första stycket 5 BrB åskådliggör en konflikt mellan rättssäkerhet och förutsebarhet respektive effektivitet. Det kan dock ifrågasättas om lagstiftningen kommer att leda till några större effektivitetsvinster i brottsbekämpningen med hänsyn till den bristande förutsebarheten. Förutsebarhet verkar till och med vara en förutsättning för att kunna uppnå effektivitet i det här fallet. Misstänkta som ska motiveras att bidra till utredningen på grund av incitamentet strafflindring får antas handla rationellt och vill då kunna förutse om deras medverkan faktiskt leder till strafflindring och i så fall hur mycket. Om utredningsmedverkan aktualiseras i förundersökningen har med nuvarande ordning varken åklagare eller polis möjlighet att förutse om den misstänkte kommer att få strafflindring och i så fall till vilken grad eftersom de i slutänden inte förfogar över påföljdsfrågan. Det enda sättet att uppnå förutsebarhet för den misstänkta i det enskilda fallet, och därmed effektivitet i brottsbekämpningen med lagens nuvarande utformning, skulle vara att ge åklagare ett mandat att förhandla med misstänkta och en befogenhet att erbjuda strafflindring för lämnandet av vissa uppgifter.¹⁰⁹ En ordning där åklagaren på detta sätt tillåts disponera över en del av påföljdsfrågan som i Sverige tillkommer domstolarna och den maktförskjutningen som det skulle innebära medför emellertid stora betänkligheter ur ett rättssäkerhetsperspektiv. Förutsebarheten i stort och enhetligheten i rättstillämpningen skulle vidare riskera att försämrats. En sådan förändring framstår således som icke önskvärd och främmande för den svenska rättstraditionen.

Även om förutsebarheten förbättras och det i vissa situationer står klart att lämnandet av vissa uppgifter väsentligen kommer att bidra till utredningen och därmed medföra strafflindring, får det anses tveksamt i vilken utsträckning strafflindringsgrunden i 29 kap. 5 § första stycket 5 BrB leder till att gärningsmän kommer att medverka till utredningen i någon ökad omfattning. För att sådana situationer ska uppstå måste bevisläget vara ganska

¹⁰⁹ Begreppet ”plea-bargaining” åsyftar en sådan ordning.

svagt och då gör gärningsmannen, ur påföljdssynpunkt, ändå i många fall bäst i att inte medverka. Antalet fällande domar till följd av förbättrad förutsebarhet kommer i och med det sannolikt inte öka något drastiskt. För att det ur gärningsmannens synpunkt skulle vara värt att medverka istället för att ta chansen att inte bidra och undkomma lagföring skulle storleken av strafflindringen vara tvungen att vara så betydande att det skulle kunna anses stötande.

Lagstiftaren påpekar att strafflindringsgrunden främst kommer att aktualiseras och ha betydelse vid svårutredd brottslighet.¹¹⁰ Det kan tänkas att det främst är organiserad brottslighet av olika slag som avses. Argumenten som framförs i propositionen angående de effektivitetsvinster som eftersträvas med lagen för tankarna till ett kronvitnesssystem. Först med ett sådant system skulle brottsutredande myndigheter kunna göra stora effektivitetsvinster till följd av att en gärningsman medverkar till utredningen av andras brottslighet. Först då skulle också en gärningsman som befinner sig i en situation då åklagaren har ett starkt bevisläge och gärningsmannen därmed inte har något att riskera kunna få strafflindring eller strafffrihet genom att bidra med uppgifter om andra som kan klara upp fler brott. Det verkar som att det fattas komponenter i den nuvarande lagstiftningen och att ytterligare förändringar behöver göras för att nå upp till målet om en effektivare brottsbekämpning och för att bestämmelsen ska fungera som ett verktyg för att klara upp organiserad brottslighet på ett effektivare sätt. Införandet av 29 kap. 5 § första stycket 5 BrB kan möjligen ses som ett första steg på vägen mot ytterligare reformer inom det straff- och straffprocessuella systemet i ovan nämnda riktningar.

¹¹⁰ Prop. 2014/15:37 s. 22.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Prop. 1987/88:120 Om ändring i brottsbalken m.m. (straffmätning och påföljdsval m.m.)

Prop. 2014/15:37 Straffflindring vid medverkan till utredning av egen brottslighet

SOU 1986:14 Påföljd för brott

SOU 2005:117 Ett effektivare brottmålsförfarande - några ytterligare åtgärder

SOU 2012:34 Nya påföljder

Litteratur

Asp, P, Ulväng, M, Jareborg, N, Kriminalrättens grunder, andra upplagan, Iustus förlag 2013

Borgeke, M, Att bestämma påföljd för brott, andra upplagan, Norstedts juridik 2012

Bring, T, Diesen, C, Förundersökning, fjärde upplagan, Norstedts juridik 2009

Danelius, H, Mänskliga rättigheter i europeisk praxis, fjärde upplagan, Norstedts juridik 2012

Ekelöf, P-O, Edelstam, H, Pauli, M, Rättegång femte häftet, åttonde upplagan, Norstedts juridik 2011

Jareborg, N, Zila, J, Straffrättens påföljdslära, fjärde upplagan, Norstedts juridik 2014

Lehrberg, B, Praktisk juridisk metod, åttonde upplagan, Iusté 2015

Nowak, K, Oskyldighetspresumtionen, Norstedts juridik 2003

Victor, D, m.fl., Brottsbalken: en kommentar 29 kap. 5 § (1 jan 2015, Zeteo)

Ågren, J, Billighetsskäl i 29:5 – Berättigande och betydelse vid påföljdsbestämningen, Jure 2013

Remissyttranden

Lagrådets yttrande angående lagförslaget i prop. 2014/15:37, utdrag ur protokoll vid sammanträde, 2014-10-08

Stockholms universitet (Juridiska fakultetsnämnden), remissyttrande över betänkandet SOU 2005:117, dnr SU 302-0765-06

Rättsfall

NJA 2003 s. 414

NJA 2008 s. 359

NJA 2009 s. 599

NJA 2010 s. 592

NJA 2012 s. 1038

JO

JO 1964 s. 115